НАПРЯМ 3. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Боднарюк Володимир Анатолійович
кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки
Львівського торговельно-економічного університету

DOI: https://doi.org/10.36059/978-966-397-307-4-5

ТРАНСФЕРТНЕ ЦІНОУТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

У сучасних умовах значна частина торговельних операцій на міжнародному рівні проводиться між підрозділами транснаціональних корпорацій. У своїй підприємницькій діяльності ці корпорації постійно шукають законні способи зниження податкового навантаження. Як один із способів оптимізації оподаткування, багато компаній використовують трансфертне ціноутворення (ТЦУ). Першою країною, у середині 1960-х, що прийняла спеціальне законодавство, що детально регулює питання трансфертного ціноутворення, були США.

Основним міжнародним документом в галузі податкового регулювання трансфертного ціноутворення є керівництво Організації з економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) 1995 року «Про трансфертне ціноутворення для транснаціональних корпорацій і податкових органів» (англ. OECD Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations) [3]. В січні 2022 вийшло оновлене видання цього керівництва.

Сьогодні, у зв’язку з великими глобалізаційними процесами та зростанням кількості міжнародних корпорацій, інтерес до цього питання став досить відчутним, зокрема, й в Україні, де ТЦУ стало особливо актуальним останніми роками. Вплинули на це й відповідні зміни, внесені до Податкового кодексу України (ПКУ).

На сьогодні трансфертне ціноутворення в Україні регулюється положеннями статті 39 ПКУ й визначається, як система, у межах якої визначається «справедлива» ціна товарів та послуг, вартість інших об’єктів договірних відносин в контрольованих операціях, що визнаються таким податковим законодавством [1]. Часто це можуть бути ціни, за якими юридичні особи однієї міжнародної корпорації укладають між собою договори.

Аби дати повне та чітке визначення поняття «трансфертне ціноутворення», необхідно спочатку встановити, що таке «трансфертна ціна».

Отже, трансфертна ціна – це ціна товару, що визначається при здійсненні господарських операцій між пов’язаними особами (компаніями, членами однієї групи), а також при операціях з суб’єктами низькоподаткових юрисдикцій й компаніями неплатниками податку на прибуток (корпоративного податку) у країні їх реєстрації (підприємства організаційно-правової форми з «особливим» податковим статусом). Відповідно, *трансфертне ціноутворення* (ТЦУ) – це діяльність, спрямована на встановлення відповідності такої ціни ринковим умовам. Таким чином, згідно із законодавством трансфертне ціноутворення – це певна система, за допомогою якої можливо встановити справедливу вартість товарів та послуг або ж вартість інших об’єктів, що визначаються ПКУ як об’єкти контрольованих операцій.

ПКУ встановлює критерії, за якими можна визначити, чи є операція контрольованою з метою ТЦУ чи ні. Усі ці критерії можна згрупувати за окремими ознаками та виділити 4 основні групи, а саме:

1. Суб’єктний склад.
2. Вид господарської операції.
3. Обсяг операції (вартісні ознаки з окремим контрагентом).
4. Обсяг доходу від діяльності компанії, який вказується в бухгалтерському обліку.

Трансфертні ціни встановлюються на товари або послуги, вироблені всередині транснаціональних корпорацій, або між залежними компаніями, або між підрозділами одного підприємства. Для перевірки відповідності операцій між вищеназваними структурами ринковим умовам уповноважені органи використовують у своїй роботі наступні методи:

1) *Метод порівняльних ринкових цін.* Він має на меті встановлення відповідності цін, що застосовуються в угодах – особливо для т.зв. «сировинних» товарів;

2) *Метод ціни перепродажу***.** В такому разі мова йде про умови угод, що встановлюються при імпорті товару та щодо цін його майбутнього перепродажу без будь якої переробки такого товару.

3) *Метод «витрати плюс»***.** Однією з головних умов є зіставлення рентабельності витрат однієї зі сторін угоди експорту товару.

4) *Метод чистого прибутку.* Полягає в тому, що до уваги береться рентабельність в умовах контрольованих операцій, що зіставляється з рентабельністю діяльності компаній (конкурентів), що порівнюються, які функціонують в ідентичному/суміжному ринковому сегменті.

5) *Метод поділу прибутку***.** В цьому разі проводиться аналіз розподілу вигоди за результатами контрольованої операції між її сторонами. Спосіб використовують в угодах з давальницької переробки сировини.

Важливим моментом у ТЦУ є принцип «витягнутої руки» – правило, що передбачає, що вартість угоди між пов’язаними

сторонами повинна відображати умови, наявні в операціях між незалежними компаніями.

Окремі операції між суб'єктами господарювання контролюються органами Державної податкової служби. Такі операції називають «**контрольовані**», до них належать операції, за підсумками яких може відбуватися або завищення витрат, або заниження доходів, а це так само призводить до заниження прибутку та, відповідно, податку на прибуток. Згідно підпункту 39.2.1.7. ПКУ операція вважається контрольованою, якщо відповідає наступним критеріям:

1) Загальний дохід платника податку на прибуток за річний звітний період більше, ніж 150 млн грн;

2) Сума операції платника податку на прибуток з кожним окремим контрагентом за річний звітний період більше, ніж 10 млн грн [1].

Світовий досвід державного регулювання процесів трансфертного ціноутворення показує, що створення ефективної системи протидії відтоку прихованого капіталу з національних економік за допомогою внутрішньокорпоративних каналів ТНК вимагає додаткових витрат як для компаній, так і для податкових органів. Однак, більшість країн уважають ці дії виправданими. Контроль за центрами збуту став одним із нових механізмів поповнення бюджету країни, оскільки цей механізм вплинув на експортерів. Торговельні компанії великих українських груп, якщо вони розташовані в країнах (територіях) із низьким рівнем оподаткування, зазвичай купують продукцію українського виробництва майже за собівартістю, а потім продають її покупцям за ринковими цінами, відтак більша частина прибутку від продажу залишається в іноземної компанії. Податок з такого прибутку не сплачуються до бюджету України, а виручка в іноземній валюті не надходять до української економіки. Операції на внутрішньому ринку України також підлягають податковому контролю, попри те що обидві сторони розрахунків платять податки до одного

державного бюджету. Значна кількість підприємств в Україні користуються пільговими податковими режимами, що дозволяє їм значно знизити податкове навантаження. Крім того, в останні роки під час кризи багато компаній накопичили податкові збитки, а це значить, що вони не платять податок на прибуток. Таким чином, через систему трансфертного ціноутворення держава захищає свої надходження в бюджет і стимулює надходження іноземних інвестицій. Однак, завдяки пільговим режимам оподаткування міжнародні корпорації мають можливість законно знижувати свої податки. Але слід зазначити, що хибним є однозначне сприйняття трансфертних цін як інструмента спотворення ними ціни угоди з метою мінімізації податків.

Література:

1. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17

2. Король С.Я., Уманців Г.В., Шушакова І.К. Розвиток трансфертного ціноутворення в умовах глобалізації. URL: http://econtlaw.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/07/87-100.pdf

3. Сухолит І. Трансфертне ціноутворення в Україні. URL: https://tco-audit.com.ua/ua/chto-takoe-transfertnoe-cenoobrazovanie/